

Kultura poslechu hudby

fejton

Matyáš Kosík

kvartA

Ve škole často slyším hudbu ve formátu MP3 pouštěnou z miniaturního reproduktorku v mobilním telefonu. Říkám si přitom – má takovéhle šustění ještě vůbec cenu poslouchat? Neznehodnocuje tím člověk někdy i dobrou hudbu?

Měl bych asi začít historií poslouchání hudby. Kromě pozdějších pokusů několika „vynálezců“ např. s křičením do hrnce a jeho následným zavřením (zkoušeli tak uchovat zvuk), nebylo až do konce 19. století jak hudbu zaznamenat. Jedinou hudbou tedy byla živá hudba, které se pozdější záznamy snažily co nejvíc přiblížit. Na konci 19. stol. Thomas Alva Edison objevil fonograf, voskový váleček s drážkou otáčející se kolem své osy, na níž byla přitlačená jehla s trychtýřem. Vosk však mnoho nevydržel a tak byl takový váleček jen asi na 10 použití. Nahrávání interpreti proto obvykle skončili ochraptělí, protože se nahraný váleček nedal rozmnožovat, každý byl originál. V té době to vypadalo, že záznam hudby nemá velkou budoucnost.

Poté byl objeven gramofon, o kterém Edison říkal, že se neuchytí, protože deska na rozdíl od válečku nemá stále stejný poloměr otáčení. Proto je nejkvalitnější záznam na začátku desky – dokáže se tam zaznamenat nejvíce informací. Kupodivu tento rozdíl není tak významný, aby nějak výrazně ovlivnil kvalitu poslechu. Gramofon se uchytil, protože bylo možné desky snáze měnit a především její tvar umožnil sériovou výrobu. První gramofony byly mechanické – natočilo se pero (jako u hodin) a to pohánělo gramofon. Ke konci ale pero docházelo, tak se rychlost snižovala a hudba zpomalovala. Záznam nebyl příliš kvalitní a kvůli používání velice těžkých přenosek (i 100 g) se i odolné, tvrdé šelakové desky zničily asi po 100 přehráních. Navíc bylo nutno neustále vyměňovat ocelové jehly (1 přehrání = 1 jehla). Lidé tedy byli rádi, že záznam vůbec existuje a tak jim nevadilo, že jeho kvalita není příliš vysoká. Hlavně že bylo možné hudbu poslouchat!

Před druhou světovou válkou se objevily elektrické gramofony, které měly stále tvrdší jehly, lehčí ramínka a dokonalejší přenosky, až se z gramofonu vyvinul ten dnešní, precizní stroj se subtilní mechanikou. V padesátých letech se začaly objevovat dlouhohrající desky z PVC. Kromě lepší kvality hrály výrazně déle, než desky na 78 otáček. Od šedesátých let už jen dochází k postupnému zlepšování použitých materiálů (místo hliníku uhlíková vlákna, místo gumy akryl atd.). Poslech hudby je stále dokonalejší.

Pak přišel magnetofonový pásek – nejprve na cívce, později na pásce. Na něm bylo převratné to, že si jej každý mohl doma nahrát sám – to u desky nešlo. Jeho úroveň šumu byla vyšší a měl trochu zeslabené vysoké frekvence. Ale bylo díky němu možné rozšířit nedostupné desky a používat kazetové přehrávače např. v autě či walk-manu. Horší kvalitu reprodukce hudby vyvažovaly kazety větší praktičností, staly se doplňujícím médiem ke gramofonovým deskám.

Již v osmdesátých letech se objevil cd (kompaktní disk), na který bylo možné zaznamenat všechny uchem slyšitelné frekvence. Na rozdíl od desek, které zaznamenávají frekvence i uchem neslyšitelné (infrazvuk, ultrazvuk), cd zaznamená jen ty slyšitelné. Ty vyšší však zaznamenává zkresleně. Cd je na tom hůř co do zaznamenaných frekvencí, co do dynamiky (schopnost zaznamenání různých hlasitých zvuků) je na tom podobně jako deska. Přínosem cd je

dlouhá životnost (téměř neomezená) a stálá kvalita i při mírně odřeném povrchu. Je to podobně jako s novinami – můžete si je přečíst i nechutně zamazané, obsah se nezmění. Přehrávače cd byly zpočátku velice drahé a měly v sobě 16 bitové převodníky. Dnes se používají převodníky levnější – pouze 1 bitové. To znamená, že jimi projde méně dat a tím pádem z hudby na cd neslyšíme všechno, co tam bylo nahrané. Ve srovnání s vinylovými deskami je poslech poněkud „vysterilizovaný“ – hudba nešumí, ale trochu postrádá šťávu“.

V devadesátých letech nastala „zlatá éra“ cd, nahrávky se ještě pořád vyráběly poctivě a už je měl skoro každý. Pak někdo přišel na to, že když zesílí úroveň záznamu tak i přes mírné „ořezání“ špiček hudby bude jeho nahrávka hlasitější než u konkurence, aniž by uživatel zvyšoval hlasitost. A zde se dostáváme do začarovaného kruhu – všichni ostatní to pak udělali také, pak zase někdo zvýšil hlasitost a tak jsme se dostali až ke dnešku, kdy to už dál nejde. Rád bych vysvětlil to „ořezávání“. Jde o to, že v hudbě jsou zvuky tišší (akustická kytara) a hlasitě (buben). Je mezi nimi veliký rozdíl – hudbu máme nastavenou na poslechovou hlasitost a úder do bubnu je mnohem hlasitější, výraznější. Takto hudbu normálně vnímáme např. na koncertě akustických nástrojů. To znamená, že zesilovač musí mít dostatečnou rezervu, aby tyto špičky nezkrátil. Jinak např. místo bubnu uslyšíme zachrčení (jak to slyšíme z mobilu).

Poslech hudby se tak přizpůsobuje slabšímu – nekvalitním přístrojům či podmínkám. Připadá mi nepochopitelné, že kvůli podřadnému poslechu kazí výrobci nahrávku trvale. To už by člověk místo přehrávače mohl poslouchat tónový generátor (vyluzuje neměnný tón).

Z hudby se dnes stává monolitický rachot, místo poslouchání souvislé hudby se přepínají stanice na rádiu. Všechno jde rychle, na nic není čas a klid. Posloucháme nekvalitní nahrávky co se nám zhnusí po pár přehráních... Ach, jak plýtváme pěknou hudbou!

Mám pro vás návrh – zkuste si doma pustit starou vinylovou desku, kazetu nebo i starší cd, v klidu se posaďte do křesla a jen tak poslouchajte. Uvidíte, že takovou pohodu při poslechu z mobilu opravdu nezažijete. Zkuste si pak položit otázku, jestli má cenu poslouchat něco jiného, než kvalitní hudbu?

Velice trefná mi přijde citace z jednoho audio-webu: „ Když přišly cd, zbavil jsem se všech kaset a desek, když se objevily MP3, málem jsem se ustahoval k smrti a teď se cítím jako naprostý idiot.“